

DÉLMAGYARORSZÁG

79. évfolyam, 255. szám
1989. október 27., péntek

POLITIKAI NAPILAP

Havi előfizetési díj: 101 forint
Ára: 4,30 forint

„Jelző nélküli” köztársaság

Október 23-án Szűrös Máttyás Budapesten, a Parlament előtt kikiáltotta a Magyar Köztársaságot. Sokan ezt negyedik köztársaságként említették, de vita tárgya, hogy melyik volt az előző három? Érdekes az is, hogy a köztársaság kikiáltása ismét egy jeles nemzeti ünnephez, az 1956-os forradalomhoz kapcsolódik, bár ez ma (még?) nem piros betűs ünnep és nem munkaszüneti nap. Az 1949-es „rákosista” alkotmányt augusztus 20-án ünnepelték velünk sokáig, háttérbe szorítva ezzel Szent István ünnepét. Remélhetőleg, a későbbiekben e két fontos esemény: az 1956-os forradalom és a köztársaság kikiáltása, békésen megfér egymás mellett, s ünnepsük nem egymás rovására történik majd. Kiss Barnabástól, a József Attila Tudományegyetem Államjogi Tanszékének adjunktusától a korábbi és a mostani magyar köztársaságokról érdeklődtünk — azok jogi státusát kutatva.

— A Habsburg-ház trónfosztását követően Magyarországon monarchia volt vagy köztársaság?

— Kossuth Lajost akkor kormányzó-elnökké választották — mondotta Kiss Barnabás. — A kormányformát tekintve parlamenti köztársaság jött létre, bár hivatalosan a köztársaságot nem kiáltották ki. Egy későbbi időpontban szeretnék volna megtenni ezt, amit azonban a szabadságharc katonai veresége megghiúsított.

— 1918. november 16-án a Nemzeti Tanács a Parlament kupolacsarnokában kihirdette az öt cikkelyből álló néphatározatot, amely szerint „Magyarország minden más országtól független és önálló népköztársaság”. Jogi szempontból tehát Károlyi Mihály az első magyar köztársasági elnök?

— Károlyi Mihály a népköztársaság kikiáltásakor nem államfő, hanem kormányzó volt, mint a népkormány elnöke. 1919 januárjában lett ideiglenes államfő; ekkor is egy későbbi időpontban kívánták megválasztani az elnököt, de az

ismert történelmi események miatt erre nem került sor. A tényleges hatalom birtokosa az öszi forradalom idején a népkormány volt, ezt váltotta fel 1919. március 21-én egy szocialista kormányforma, amely a szovjet rendszer mintájára épült. A tanácsköztársaság idején is és más szocialista berendezkedésekben is az államfői feladatokat egy kollektív testület gyakorolta — gyakorolja.

— Losonczi Pált, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának elnökét külföldi látogatásai során Magyarországon államfőként fogadták s üdvözölték. Államfő volt-e valójában Losonczi Pál (illetve azt megelőzően Dobi István), vagy nem?

— Az Elnöki Tanács elnöke a nemzetközi kapcsolatokban államfőként viselkedett; ám az államfői jogokat a testület gyakorolta. Az általa kötött egyezményeket a tárgyalásokról való hazatérése után az Elnöki Tanácsnak kellett jóváhagynia. Ő tehát az Elnöki Tanács megbízásából tárgyalt külföldön. Általában is igaz az, hogy a nemzetközi jogban egy szer-

ződés megkötésének aktusa soha nem fejeződik be annak aláírásával. Ezt az illető országban ratifikálnia kell az erre hivatott testületnek. A tényleges hatalmi viszonyokat egyébként a szocialista országok vonatkozásában a külföldön is tiszteletben tartották, ami azt jelentette, hogy például a legmagasabb szintű magyar delegációnak azt tekintették, amelyet a párt első titkára vezetett. Sokszor Kádár János párt- és állami delegáció élén járt külföldön; ő maga tagja volt az Elnöki Tanácsnak, így módon az Elnöki Tanács megbízottjaként vezethette a magyar állami küldöttséget.

— 1946. február 1-jén kiáltották ki a köztársaságot, melynek elnöke Tildy Zoltán lett.

— Igen, a köztársasági törvény így kezdődik: „Megtörtént a királyi hatalom gyakorlása; a nemzet visszaszerezte önrendelkezési jogát.” 1989. október 23-án olyan változás történt, amely megérősíti a Parlament politikai súlyát, hatalmát. Eddig az Elnöki Tanács — mint kollektív testület — egyrészt ellátta az államfői funkciókat, másrészt pedig helyettesítette — annak két ülése között — a Parlamentet, sőt a Parlament által hozott törvényeket az Elnöki Tanács törvényerejű rendelettel megszüntethette, megváltoztathatta; amint ez több ízben meg is történt. A jelenlegi ideiglenes köztársasági elnök — Szűrös Máttyás —, s az ezután megválasztandó elnök jogköre ennél kevesebb lesz: az államfő ezután Magyarországon nem láthat el parlamenti funkciókat.

Sandi István

A gáz „kopog”, Röske ódzkodik...

A történetet a végén kezdve: hosszú előkészítő munka eredményeként a gáz Röske határában „toporog”. A régi vágy, hogy a határ menti település bekapcsolódhasson a gázprogramba, a megvalósulás küszöbére érve, a lakosok portáinak ajtaján kopogtatva alig nyert bebocsátást.

Az október 24—25-én megtartott két falugyűlés amolyan agitáló közvélemény-kutatás volt. A tanács vezetői döbbenet tapasztalták, több éves előkészítő munkájuk eredményére, a jelenlegi körülmények között, a vártnál jóval kevesebbet tartanak igényt. Ez a tény pedig akár veszélybe is sodorhatja a terv megvalósulását. Állami dotáció és cél-támogatás híján a gázt önerővel kell bevinni a faluba, ez pedig házként előrelát-hatólag 30 ezer forintba kerül — s ebbe az összegbe a készülékek megvásárlása, felszerelése és üzembe helyezése még nem számoltatott bele. A hasznos, sőt biztos befektetésnek mondott ráfordítások előteremtésére a Szőreg és Vidéke Takarékszövetkezet hosszabb lejáratú hiteletet ígért, mégis sokan ódzkodtak attól, hogy a gázvezeték-fektetésre társulást hozzanak létre, s abba belépjenek — a pénzsűkére és a jövőre várható — előre kiszámíthatatlan mértékű — drágulásokra hivatkozva. Aki-nél van némi tartaléka, az most nem szívesen kockáztatja.

A munkák elindításához szükséges beleegyező aláírások — úgy tűnik — mégis összejönnek.

Az utcán megkérdezett lakosok keserű szájjal beszéltek arról, ami bent a falugyűlésen zajlott.

— Higgye el, bunda az egész, meg van ez manipulálva. Néhány jelenlegi és volt vezető kapargatja ki most is a gesztenyéjét, mi meg szakadjunk meg. Ha a többséget sikerül bepaliz-

niuk, azoktól is elvonnak majd valamilyen módon, akik nem írnak alá.

— A városiaknak mindent az ülepük alá tesznek, a parasztról meg lenyűzzák a bőrt... Tudja mit, nem kérek belőle.

A kultúrház zsúfolt, levegőtlen termében is hasonló éles, a vidék valóságát tükröző kijelentések röpködtek, s az indulatok gyakran a tanács dolgozók becsmérlésébe fulladtak. A fiatalok elégedetlenkednek — se gáz, se

kerül tető alá hozni a gáz-ügyet, s bizonyára osztatlan sikert aratott volna egy stabilabb gazdasági helyzetben. Az óhaj — hogy a gáz a községbe jusson — ugyanis régi.

Az igény és megvalósítása egy évtizede húzódik. Röske már korábban bekapcsolt volt a gázprogramba, hiszen az országhatárt is átszelő vezeték szomszédságában ez gyorsan megvalósíthatónak ígérkezett. A problémát az jelentette,

Magad, uram...

A falu komfortosításában a gáz, a telefon és a kábel-tévé még nem minden. Új ivóvízkút, belvízelvezetés, szemétszállítás és -elhelyezés, járdaeépítés, útjavítás — mind-mind a napi gondok közé tartozik. Az utóbbiak külön-külön nem tűnnek túl nagy feladatnak. Egyesre — mivel mindegyik számít az önerőre, pénzre, ársra és egyéb kulimunkára — kissé szaporábbá teszi a pulzst. A pénzt meg kell valahol keresni, a munkahelyen helyt kell állni érte, s a házkörűli, egyáltalán nem mellékes primőr vagy hízódísznó szintén temérdek munkát, költöttséget jelent. S emellett kell az árkot ázni, járdalapokat lerakni, az óvodában szivességből játékot eszközölni, festeni. A fiatalja még talán bírja is (egy darabig), az idősebbjében az akarat megvolna, de a „tehetség” már kevésbé. A feszültséget az előzmények nélküli, hirtelen gyorsítás okozta félelem váltja ki. Ott a példa: az országé. Balul sikerült „gazdaság-élenkítés”, melynek egyetlen látható eredménye a mindent maga alá söprő adóssághegy az összes következő évtizedre. A kör bezárult, a falu „önerejének” csatasorba állítása ennek egyenes következménye. Az önére sok embernél a hitelt is magában foglalja. Az elszabadult infláció, s azt követgető hitelkamat ingoványos mocsárra emlékeztet. At lehet ezen elsüllyedés nélkül kelni? Mindenki csak saját magának adhatja meg a választ. Az is biztos, kockázat nélkül üzlet sincs, s nem belevágni: biztos vesztés.

T. Sz. I.

kábel-tévé, se telefon? Szembetűnő a falusiak esélyegyenlőtlensége.

Mint kívülről, a tanácselnök óriási szervező munkájába betekintést nyerve, csak becsülni tudom Magyar László tevékenységét, és egyben sajnálom is őt, mert ha a rajta kívülről okok nem gátolják, hamarabb si-

hogy a vezetékhez csak Dorozsmán csatlakozhattak, hiszen némi előrelátás híján az utolsó elosztót oda tervezték, építették.

El kellett hát menni Dorozsmára, de ehhez egy köz-ségnek nem lehetett elég ereje, ezért összefogott azokkal, akik szintén lemaradtak az előző leosztásról. Domaszék, Röske s két szegedi városrész, Gyálárét és Mihálytelek tehát szövetséget kötöttek, s további erőgyűjtésként partnereket kerestek, majd találtak.

*

A vállalkozói csapatba az említett tanácsokon kívül bekerült a röskei, a domaszéki és a mihályteleki termelőszövetkezet, valamint a Dél-Tisza Menti Afész, a Szőreg és Vidéke Takarékszövetkezet, a röskei határ-őrség, majd később a Szege-di Paprikafeldolgozó, a SZOTE gazdasági igazgató-sága. A közös ügy koordiná-lását a röskei tanácsra bizá-ták. A felmerülő műszaki problémák legyűrésében 1988-ban a Dégáz is segített, társadalmi munkában ké-szítve el a szükséges tanul-mánytervet. Az országos szervekhez a közvetített Ju-ratovics Aladár országgyű-lési képviselő vállalta, siker-rel. A különböző műszaki engedélyek megszerzése után a megyei tanács a tervet az lpari Minisztérium elé ter-jesztette, mely 1989. május 17-én engedélyezte azt. A szerződő felek végül megbí-zták a Csomibert a további ügyletek bonyolításával, míg a Deltér befjezi a geodé-zia-felmérést. Jelenleg már csak az elosztó bővítéséhez kell kivitelezőt találni, hogy az álom végre megvalósul-hasson. Most Röske lako-sain a sor...

Varga Iván

Menekültek esélyei

Füredőndrágban és mezítláb

Ha csak annyit írunk, hogy a megyei társadalombiz-tosítási tanács, munkaterv szerint, megtartotta soron kö-vetkező ülését, ez olyan üres és száraz, hogy itt mindenki abbahagyja az olvasást. A Klauzál téri igazgatóság máso-dik emeleti termében azonban olyan dolgokról is beszél-tek, amelyek sokak számára a létezés feltételeit jelentik, a szó szoros értelmében.

Előbb a termelőszövetkeze-tek nyugdíjasainak helyzeté-ről hallgattunk beszámolót. Marsi Mihálytól, a Teszöv osztályvezetőjétől. Örülni lehet és kell annak, hogy az egykori munkaadók — lehe-tőségeik szerint — példásan gondoskodnak idős egykori dolgozóikról. Alkalmankénti pénzjuttatással, vagy termé-szetbeni segítséggel próbál-nak helyzetükön könnyíteni.

A gondoskodásra szoruló-k száma és aránya egyre nő, a térszék nyeresége viszont sok helyen csökken. Ezt az ellentmondást tartósan nem lehet kikérni. Tetézi a ne-hézségeket, hogy az a nye-reség, amelyből az alacsony nyugdíjakat is kiegészítik, adóköteles, és ez tovább csökkenti a segítség lehe-tőségeit. A kormányra pedig nem számíthatnak, amint ezt Nagy Máté, a társada-lombiztosítási igazgatóság megyei igazgatója, a megyei társadalombiztosí-tási tanács titkára vár-

ható tendenciaként fölté-telezte.

A megoldás a biztosítótársaságok bevonása lenne, de ennek mikéntje még ki-dolgozásra vár.

*

A térszéknyugdíjasok után a Romániából jött menekül-tekről volt szó. Szilágyi De-zső, a tanács csoportvezető-je nyár óta foglalkozik a menekültügygel. A hét vé-gén kapott rendőri adatok szerint eddig 2200-an érkez-tek, különféle utakon. Vol-tak, akik továbbmentek (so-nak az NSZK-ba, keveseb-ben az USA-ba), illetve az ország más részeire települt, a többség viszont maradt, és munkába állásuk, elszálláso-lásuk komoly gond. A me-nekültek 95 százaléka Sze-gedre jön, mert itt remélhet munkát magának. Munka még csak lenne, de nyelv-tudás nélkül nehéz az elhe-lyezkedés. Ez természetesen csak a nem magyar nemze-tiségűek problémája. Nyelv-

tanfolyamokkal próbálnak segíteni rajtuk, aki végig-járja a kurzust — sok a le-morzsolódó —, könnyebben boldogul.

Lakni viszont mindenki-nek kellene valahol. A köz-ségekben lenne szállás, ott viszont munka nincs elege-nző. Az algóyi barakk jelen-legi állapotában méltatlan-arra, hogy emberi szállásnak nevezzék. Ebben — sajnos — jelentős szerepe van az ott lakóknak is, akik elad-ják azt, ami mozdítható, a maradékot pedig török-zúz-zák.

Az előadó szerint a meg-oladás az lenne, ha a Bel-ügyminisztérium beavatko-zásával befogadóállomássá fejlesztenék — úgy 10 mil-lió forint költséggel. Erre annál inkább szükség len-ne, mert a menekülteket be-fogadó négy megyéből Szab-olcs-Szatmárnak és Csong-rádnak nincs ilyen állomá-sa.

Most az újszegedi KISZ-táborban, a Szőke Tisza ha-jón, a Sárkány Szállodában és magánzállásokon laknak. E helyeken kétszer három-napra szállhatnak meg, köz-ben munkát és másik helyet kell találniuk, ahol álmora hajthatják a fejüket. Sokan

rokonokhoz mehetnek, hi-szen Magyarországon körül-belül egymillió embernek van valamilyen rokon kö-tődése „odaát”.

A helyi tanácsok, a lete-lepedési segély és OTP-köl-csönök adta lehetőségekkel élve, lakást is vehetnek a menekültek. Idén 14 csa-ládnak 2 millió 970 ezer forintot fizettek ki, letelepe-dési alapként. Ebbe az ösz-szegbe a segélyek is beleé-rtendők.

A tanácsnál augusztustól ötfős menekültügyi csoport igyekszik munkahelyet, szá-lást keresni a rászorulóknak, ezenkívül meleg étel-hez is hozzásegítik őket.

A Vöröskereszt 500 forint egyseri segélyt és ruhát ad. Utóbbira is nagy szük-ség van, hiszen a nyáron előfordult, hogy egy szá-l füredőndrágban, mezítláb je-lentkezett valaki a tanács-nál, miután átúszta a Marost. A magánszemélyek kezdeti támogatása elapadt. A Vö-

Summázatként elhangzott, hogy az alapvető gondokat eddig sikerült megoldani, a helyi tanácsok és a többi se-gítő szervezet áldozatkészségével. Az ENSZ menekültügyi hivatala megnyílik Budapesten, talán pénz is lesz a to-vábbi teendőkre. Addig is: Segítsünk nekik!” — fejezte be mondanivalóját Szilágyi Dezső.